

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

30 päivänä marraskuuta 2006^{*}

Yhdistetyissä asioissa C-376/05 ja C-377/05,

joissa on kyse EY 234 artiklaan perustuvista ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka Bundesgerichtshof (Saksa) on esittänyt 26.7.2005 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 12.10.2005, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

A. Brünsteiner GmbH (C-376/05) ja

Autohaus Hilgert GmbH (C-377/05)

vastaan

Bayerische Motorenwerke AG (BMW),

^{*} Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Rosas sekä tuomarit J. Malenovský, A. Borg Barthet, U. Löhmus ja A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc-Slawiczek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 7.9.2006 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- A. Brünsteiner GmbH ja Autohaus Hilgert GmbH, edustajinaan Rechtsanwalt F. C. Genzow ja Rechtsanwalt C. Bittner,
- Bayerische Motorenwerke AG (BMW), edustajanaan Rechtsanwalt R. Bechtold,
- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinnään A. Whelan, K. Mojzesowicz ja M. Schneider,

kuultuaan julkisasiamiehen 28.9.2006 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyynnot koskevat perustamissopimuksen [81] artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalvelua koskevien sopimusten ryhmiin 28.6.1995 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1475/95 (EYVL L 145, s. 25) 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan ja perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin moottoriajoneuvoalalla 31.7.2002 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1400/2002 (EYVL L 203, s. 30) 4 artiklan tulkintaa.
- 2 Nämä pyynnot on esitetty asioissa, joissa kantajina ovat A. Brünsteiner GmbH (jäljempänä Brünsteiner) ja Autohaus Hilgert GmbH (jäljempänä Hilgert) ja vastaajana on Bayerische Motorenwerke AG (jäljempänä BMW) ja jotka koskevat sitä, oliko BMW:n sen Brünsteinerin ja Hilgertin (jäljempänä pääasioiden kantajat) kanssa BMW-merkkisten autojen jälleenmyynnistä Saksassa tekemien sopimusten yhden vuoden irtisanomisajalla suorittama irtisanominen lainmukainen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Asetuksen N:o 1475/95 19 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”5 artiklan 2 kohdan 2 ja 3 [alakohdassa ja 3 kohdassa] vahvistetaan vähimmäisedellytykset jälleenmyyntiä ja huoltopalvelua koskevien sopimusten kestoa ja

purkamista koskevalle poikkeukselle, koska jakelijan sopimustavaroiden jälleenmyynnin ja huoltopalvelujen parantamiseksi tekemien investointien ja lyhytaikaisten tai lyhyellä irtisanomisajalla purettavien sopimusten yhteisvaikutus lisää huomattavasti jakelijan riippuvuutta tavarantoimittajasta; joustavien ja tehokkaiden jakelujärjestelmien kehityksen edistämisen varmistamiseksi tavarantoimittajalle olisi kuitenkin myönnettävä oikeus irtisanoa sopimus, jos tämä jakeluverkko tai tärkeä osa siitä on välttämätöntä järjestää uudelleen.”

- 4 Asetuksen N:o 1475/95 1 artiklassa myönnetään poikkeus EY 81 artiklan 1 kohdan kiellosta sellaisten sopimusten osalta, joilla tavarantoimittaja antaa valtuutetun jälleenmyyjän tehtäväksi edistää sopimustavaroiden myyntiä määrätyllä alueella ja sitoutuu toimittamaan kyseisellä alueella moottoriajoneuvoja ja varaosia yksinomaan tälle jälleenmyyjälle.
- 5 Kyseisen asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään, että poikkeusta sovelletaan sen estämättä, että jakelijalla on velvoite noudattaa jälleenmyynnin ja huoltopalvelujen järjestämisessä vähimmäisvaatimuksia, jotka koskevat erityisesti liiketilojen varustusta ja sopimustavaroiden korjausta ja huoltoa.
- 6 Asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 2 kohdassa ja 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Jos jakelija on 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti hyväksynyt velvoitteet jälleenmyynnin ja huoltopalvelujen rakenteiden parantamiseksi, poikkeusta sovelletaan, jos:

- 2) sopimus tehdään ainakin viideksi vuodeksi, tai, kun sopimus tehdään määräämättömäksi ajaksi, sen säännöllinen irtisanomisaika on molemmille osapuolille ainakin kaksi vuotta; – –

– –

3. Edellä 1–2 kohdassa säädetty poikkeuksen edellytykset eivät vaikuta:

- tavarantoimittajan oikeuteen irtisanoa sopimus vähintään yhden vuoden irtisanomisajalla, jos koko verkko tai merkittävä osa sitä on järjestettävä uudelleen.”

- 7 Asetusta N:o 1475/95 koskevassa esitteessään Euroopan yhteisöjen komissio vastaa kysymyksen 16 a kohtaan, jonka otsikkona on ”Onko sopimusta mahdollista irtisanoa ennenaikaisesti”, seuraavasti:

”Valmistajalla on oikeus irtisanoa sopimus ennenaikaisesti (yhden vuoden irtisanomisajalla), jos koko jakeluverkko tai sen merkittävä osa on järjestettävä uudelleen. Se, missä määrin uudelleenjärjestäminen on välttämätöntä, ratkaistaan osapuolten yhteisellä sopimuksella tai sen ratkaisee ulkopuolinen asiantuntija tai välimies jakelijan pyynnöstä. Ulkopuolisen asiantuntijan tai välimiehen käyttäminen ei rajoita osapuolten oikeutta saattaa asia kansallisen tuomioistuimen ratkaistavaksi kansallisen oikeuden mukaisesti (5 artiklan 3 kohta). Mikäli tavarantoimittaja on pidättänyt sopimuksessa itsellään asetuksessa säädettyä oikeutta laajemman yksipuolisen irtisanomisoikeuden, ryhmäpoikkeuksen soveltamismahdollisuus menetetään automaattisesti (6 artiklan 1 kohdan 5 alakohta; ks. edellä 1.2 osasto).

Tämä mahdollisuus ennenaikaiseen irtisanomiseen on sisällytetty asetukseen, jotta valmistajat voisivat mukauttaa joustavasti jakeluverkostonsa (19 perustelukappale). Uudelleenjärjestelyn välttämättömyys voi johtua kilpailijoiden toiminnasta tai muista taloudellisista olosuhteista riippumatta siitä, ovatko nämä seurausta valmistajan sisäisistä päätöksistä vai ulkoisista tapahtumista, kuten esimerkiksi sellaisen liikkeen sulkemisesta, joka työllistää paljon työntekijöitä tietyllä maantieteellisellä alueella. Mahdollisten tilanteiden monilukuisuuden vuoksi tässä ei ole kuitenkaan mahdollista luetella kaikkia mahdollisia uudelleenjärjestämisen syitä.

Se, koskeeko uudelleenjärjestäminen jakeluverkon 'merkittävää' osaa, ratkaistaan kussakin yksittäistapauksessa asianomaisen valmistajan jakeluverkon erityisen rakenteen tutkimisen perusteella. 'Merkittävällä' on sekä taloudellinen että maantieteellinen ulottuvuus, joka voi rajoittua tietyn jäsenvaltion tai jäsenvaltion osan käsittävään jakeluverkkoon. Valmistajan on päästävä sopimukseen sen jakelijan kanssa, jonka jälleenmyyntisopimus irtisanotaan – joko ulkopuolisen asiantuntijan tai välimiehen myötävaikutuksella tai ilman sitä – mutta ei muiden jakelijoiden, joihin sopimuksen ennenaikainen irtisanominen vaikuttaa vain välillisesti, kanssa.”

⁸ Asetus N:o 1475/95 korvattiin 1.10.2002 alkaen asetuksella N:o 1400/2002.

⁹ Viimeksi mainitun asetuksen 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Asianomaisten yritysten markkinaosuudesta riippumatta tällä asetuksella ei myönnetä poikkeusta vertikaalisille sopimuksille, joihin sisältyy vakavia kilpailunvastaisia rajoituksia (vakavimmat kilpailunrajoitukset), jotka yleensä rajoittavat

tuntuvasti kilpailua, vaikka yritysten markkinaosuudet olisivat pieniä, ja jotka eivät ole välttämättömiä edellä esitettyjen myönteisten vaikutusten saavuttamiseksi. Tämä koskee erityisesti vertikaalisia sopimuksia, joihin sisältyy muun muassa seuraavia rajoituksia: vähimmäis- tai kiinteät jälleenmyyntihinnat sekä tietyin poikkeuksin rajoitukset, jotka koskevat aluetta tai asiakkaita, jolla tai joille jälleenmyyjä tai korjaamo voi myydä sopimustavaroita tai -palveluja. Tällaisten sopimusten ei tulisi saada poikkeuksesta johtuvaa etua.”

- 10 Saman asetuksen 36 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”[Asetusta N:o 1475/95] sovelletaan 30 päivään syyskuuta 2002. Jotta kaikilla toimijoilla olisi aikaa mukauttaa kyseisen asetuksen mukaiset vertikaaliset sopimukset, jotka ovat edelleen voimassa kyseisessä asetuksessa säädetyn poikkeuksen päättyessä, on asianmukaista, että tällaisiin sopimuksiin sovelletaan 1 päivään lokakuuta 2003 asti siirtymäkautta, jonka aikana 81 artiklan 1 kohdassa määrätty kielto ei koske niitä tämän asetuksen nojalla.”

- 11 Asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklan, jonka otsikkona on ”Vakavimmat kilpailunrajoitukset”, 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että poikkeusta ei sovelleta vertikaalisiin sopimuksiin, joiden tarkoituksena ovat suoraan tai välillisesti, yksinään tai yhdistettyinä tietyt tämän säännöksen loppuosassa mainitut rajoitukset.

- 12 Saman asetuksen 10 artiklassa säädetään seuraavaa:

”[EY] 81 artiklan 1 kohdassa asetettua kieltoa ei sovelleta 1 päivän lokakuuta 2002 ja 30 päivän syyskuuta 2003 välisenä aikana sopimuksiin, jotka eivät täytä tämän

asetuksen mukaisia poikkeuksen edellytyksiä mutta jotka täyttävät asetuksen (EY) N:o 1475/95 mukaiset poikkeuksen edellytykset ja ovat voimassa 30 päivänä syyskuuta 2002.”

- 13 Komissio toteaa asetusta N:o 1400/2002 koskevassa esitteessään vastauksessaan kysymykseen 20, jonka otsikkona on ”Kuinka asetuksen N:o 1475/95 mukaisia sopimuksia voidaan irtisanoa siirtymäaikana?”, seuraavaa:

”Asetuksen N:o 1475/95 voimassaolon päättyminen 30. syyskuuta 2002 ja sen korvaaminen uudella asetuksella ei sinänsä tarkoita, että verkosto pitäisi järjestää uudelleen. Sen jälkeen kun uusi asetus on tullut voimaan, ajoneuvojen valmistaja voi kuitenkin päättää järjestää verkostonsa suurilta osin uudelleen. Asetuksen N:o 1475/95 noudattamiseksi ja siten siirtymäajan soveltamiseksi pitäisi sopimuksen irtisanomisesta ilmoittaa kaksi vuotta aikaisemmin, ellei toimittaja ole päättänyt järjestää verkostoa uudelleen tai ole velvollinen maksamaan korvauksia.”

- 14 Lisäksi tässä esitteessä todetaan kysymykseen 68, jonka otsikkona on ”Säädetäänkö asetuksessa irtisanomisajan vähimmäiskestosta?”, annetun vastauksen neljännessä kappaleessa seuraavaa:

”Se, onko verkon järjestäminen uudelleen välttämätöntä vai ei, on objektiivinen kysymys, eikä asiaa ratkaise riitatilanteissa se, että toimittaja pitää tällaista uudelleenjärjestelyä välttämättömänä. Tällaisessa tilanteessa kansallisen tuomioistuimen tai välimiehen on ratkaistava asia tosiseikkojen perusteella.”

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

- 15 Pääasioiden kantajat tekivät vuonna 1996 BMW:n kanssa tämän valmistamien moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä koskevan sopimuksen. Tämän sopimuksen 11.6 kohdassa määrättiin seuraavaa:

”11.6 Irtisanominen jakeluverkon uudelleenjärjestämisen perusteella

Mikäli BMW:n koko jakeluverkko tai sen merkittävä osa on välttämätöntä järjestää uudelleen, BMW:llä on oikeus irtisanoa sopimus 12 kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen.

Näin on myös siinä tapauksessa, että tämän sopimuksen perustana oleva oikeudellinen tilanne muuttuu olennaisilta osin.”

- 16 BMW irtisanoi syyskuussa 2002 kaikki eurooppalaiseen jakeluverkkoonsa kuuluvat jälleenmyyntisopimukset päättymään 30.9.2003 sillä perusteella, että asetus N:o 1400/2002 aiheuttaa moottoriajoneuvojen jälleenmyynnin alalla merkittäviä oikeudellisia ja rakenteellisia muutoksia. BMW teki tämän jälkeen useimpien verkkoonsa kuuluneiden jälleenmyyjien kanssa uudet, 1.10.2003 voimaan tulleet ja asetuksen N:o 1400/2002 vaatimusten mukaiset sopimukset.
- 17 Pääasioiden kantajille ei ehdotettu uuden jälleenmyyntisopimuksen tekemistä. Nämä riitauttivat tämän vuoksi jälleenmyyntisopimusten irtisanomisen pätevyyden saksalaisissa tuomioistuimissa ja katsoivat, että irtisanomisessa olisi pitänyt noudattaa kahden vuoden irtisanomisaikaa, joka olisi päättynyt 30.9.2004.

- 18 Muutoksenhakutuomioistuimien Oberlandesgericht München hylkäsi valitukset 26.2.2004 sillä perusteella, että asetuksen N:o 1400/2002 antamisesta aiheutuvien muutosten vuoksi BMW:n jakeluverkon uudelleenjärjestäminen oli välttämätöntä. Kyseisen tuomioistuimen mukaan kilpailunrajoitukset, jotka siihen mennessä olivat olleet asetuksen N:o 1475/95 mukaisia, olivat tuosta hetkestä lähtien asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklassa tarkoitettuja vakavimpia kilpailunrajoituksia, joten jopa ilman 30.9.2003 voimaan tullutta jälleenmyyntisopimusten irtisanomista kyseisiin sopimuksiin sisältyneet kilpailua rajoittavat lausekkeet olivat tulleet mitättömiksi 1.10.2003. Kyseisen tuomioistuimen mukaan BMW:n ei tarvinnut sietää edes 30.9.2004 asti tilannetta, jossa jälleenmyyntisopimukset eivät sisällä kilpailua rajoittavia lausekkeitä tai jossa jälleenmyyntisopimuksia ei ole lainkaan olemassa, jos ne olisivat kansallisen oikeuden nojalla mitättömiä.
- 19 Pääasioiden kantajat valittivat näistä tuomioista Bundesgerichtshofiin Revision-valituksella.
- 20 Bundesgerichtshof on todennut ennakkoratkaisupyyntöissään, että asetuksia N:o 1475/95 ja N:o 1400/2002 koskeviin komission esitteisiin perustuvan suppean tulkinnan mukaan jakeluverkon uudelleenjärjestämisen välttämättömyyttä ei voida perustella pelkästään asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulolla vaan taloudellisilla syillä, mutta Bundesgerichtshofin mukaan kyseisten asetusten voimaantulo vaikuttaa väistämättä jakelujärjestelmien sisäiseen rakenteeseen. Jakeluverkon uudelleenjärjestäminen voi olla välttämätöntä taloudellisten syiden lisäksi myös oikeudellisten syiden vuoksi. Lisäksi jakelujärjestelmä on jakeluverkon rakenteellinen osatekijä. Bundesgerichtshofin mukaan asetus N:o 1400/2002 toi mukanaan tuntemattoman laajuisen muutostarpeen, sillä ryhmäpoikkeus ei enää kata siihen saakka yleisesti käytössä ollutta yksinoikeudella tapahtuvan jakelun ja valikoivan jakelun yhdistelmää. Valmistajien on valittava näistä jakelujärjestelmistä jompikumpi. Valikoivan jakelujärjestelmän, joka valitaan lähes aina, yhteydessä ei sallita enää alueellisia rajoituksia eikä jälleenmyyjien myyntialueen suojaamista. Lisäksi myynti ja huoltopalvelut on erotettava toisistaan, eikä yksinoikeutta merkkiin enää juurikaan anneta.

- 21 Ellei valmistaja olisi mukauttanut sopimuksiaan tai irtisanonut niitä ja tehnyt uusia sopimuksia ennen siirtymäkauden päättymistä, kilpailua rajoittavat lausekkeet olisivat EY 81 artiklan nojalla tulleet mitättömiksi 1.10.2003 lähtien, sillä osa asetuksessa N:o 1475/95 sallituista rajoituksista kuuluu asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklassa tarkoitettuihin vakaviin kilpailunrajoituksiin, minkä vuoksi kyseessä olevien sopimusten kilpailua rajoittavia lausekkeitä koskenut poikkeus on päättynyt. Bundesgerichtshofin mukaan tästä seuraisi jakeluverkon sisällä kaksijakoinen oikeudellinen tilanne, jossa jälleenmyyjät, jotka eivät olisi suostuneet sopimuksensa mukauttamiseen uuden asetuksen mukaiseksi, olisivat vapaampia. Valmistajan ei tarvitse sietää tällaisia haittoja edes vuoden ajan.
- 22 Näissä olosuhteissa ennakkoratkaisupyyntöön esittänyt tuomioistuin pohtii jopa, onko kysymys jälleenmyyntisopimusten irtisanomisten laillisuudesta itse asiassa aiheeton. Kansallisen oikeuden mukaan kilpailua rajoittavien lausekkeiden mitättömyyden vuoksi kyseessä olevat sopimukset ovat kokonaisuudessaan mitättömiä 1.10.2003 lähtien. Ennakkoratkaisupyyntöön esittäneen tuomioistuimen mukaan komission asetusta N:o 1400/2002 koskevassa esitteessään ilmoittamat tiedot eivät kuitenkaan tue tällaisen seurauksen hyväksymistä ja puhuvat tämän asetuksen 4 artiklan rajoittavan tulkinnan puolesta.
- 23 Näissä olosuhteissa Bundesgerichtshof on kummassakin asiassa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [asetuksen N:o 1475/95] 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäistä luettelakohtaa tulkittava siten, että välttämättömyys järjestää uudelleen koko jakeluverkko tai sen merkittävä osa ja tavarantoimittajan tähän perustuva oikeus irtisanoa jakeluverkkonsa jälleenmyyjien sopimukset yhden

vuoden irtisanomisaikaa noudattaen voivat olla seurausta myös siitä, että [asetuksen N:o 1400/2002] voimaantulon vuoksi tavarantoimittajan ja sen jälleenmyyjien siihen mennessä käyttämään, [asetuksen N:o 1475/95] mukaisesti muodostettuun jakelujärjestelmään, johon viimeksi mainitun asetuksen mukaan sovellettiin poikkeusta, on pitänyt tehdä huomattavia muutoksia?

- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi: onko [asetuksen N:o 1400/2002] 4 artiklaa tulkittava siten, että moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä koskevaan sopimukseen sisältyvät kilpailua rajoittavat lausekkeet, jotka tämän asetuksen mukaan ovat vakavimpia kilpailunrajoituksia (niin sanottuun mustaan listaan kuuluvia kiellettyjä lausekkeitä), poikkeuksellisesti eivät johda siihen, että asetuksen 10 artiklan mukaisen yhden vuoden siirtymäajan päätyttyä 30.9.2003 sopimuksen kaikkiin kilpailua rajoittaviin lausekkeisiin lakataan soveltamasta poikkeusta EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta kiellosta, jos tämä sopimus on tehty [asetuksen N:o 1475/95] voimassa ollessa, se on tehty tämän asetuksen säännösten mukaisesti ja siihen sovelletaan poikkeusta tämän asetuksen mukaan? Onko näin ainakin siinä tapauksessa, että siitä, että yhteisön oikeuden mukaan kaikki kilpailua rajoittavat sopimusmääräykset ovat mitättömiä, on kansallisen oikeuden mukaan seurauksena koko jälleenmyyntisopimuksen mitättömyys?”

- 24 Asiat C-36/05 ja C-37/05 on yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 18.1.2006 antamalla määräyksellä yhdistetty kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustavat huomautukset

- 25 BMW kiisti yhteisöjen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjallisissa huomautuksissa ja istunnossa asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 2 ja 3 kohdan pätevyyden sillä

perusteella, että ne ovat EY 81 artiklan 3 kohdan vastaisia, koska yhtäältä niissä asetetaan ryhmäpoikkeuksen soveltamisen edellytykseksi ylimääräisiä kilpailunrajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä eivätkä kuluttajien edun mukaisia, ja koska toisaalta ne perustuvat sosiaalisiin näkökohtiin, joilla ei ole yhteyttä kilpailuun.

26 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on määrittää niiden kysymysten sisältö, joita se aikoo yhteisöjen tuomioistuimelle esittää. Yksinomaan kansallisten tuomioistuinten, joissa asia on vireillä ja jotka vastaavat annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (ks. vastaavasti asia C-159/97, Castelletti, tuomio 16.3.1999, Kok. 1999, s. I-1597, 14 kohta ja asia C-154/05, Kerbergen-Lap ja Dams-Schipper, tuomio 6.7.2006, Kok. 2006, s. I-6249, 21 kohta).

27 Ennakkoratkaisupyyntöä esittänyt tuomioistuin pyrkii ennakkoratkaisupyyntöillään kuitenkin ainoastaan selvittämään asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 2 ja 3 kohdan tulkinnan. Se ei epäile näiden säännösten pätevyyttä tai totea, että tällainen kysymys olisi tullut esiin pääasioissa.

28 Näissä olosuhteissa, koska EY 234 artiklalla ei perusteta muutoksenhakukeinoa kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian asianosaisille, yhteisöjen tuomioistuimen ei ole arvioitava yhteisön oikeuden pätevyyttä pelkästään sillä perusteella, että joku näistä asianosaisista on tuonut esiin tämän kysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjallisissa huomautuksissa (ks. vastaavasti asia C-402/98, ATB ym., tuomio 6.7.2000, Kok. 2000, s. I-5501, 30 ja 31 kohta ja asia C-344/04, IATA ja ELFAA, tuomio 10.1.2006, Kok. 2006, s. I-403, 28 kohta).

- 29 Kuten komissio on oikeutetusti todennut istunnossa, tämän vuoksi ei ole tutkittava BMW:n esille ottamaa kysymystä asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 2 ja 3 kohdan pätevydestä.

Ensimmäinen kysymys

- 30 Tällä kysymyksellä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, oliko tavarantoimittajan koko jakeluverkon tai sen merkittävän osan uudelleenjärjestäminen välttämätöntä asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetulla tavalla asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi ja voitiinko tällä voimaantulolla näin ollen perustella viimeksi mainitussa asetuksessa tarkoitetun irtisanomisoikeuden, johon liittyy vuoden irtisanomisaika, käyttämistä.
- 31 On huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuin on vastannut tähän kysymykseen jo asiassa C-125/05, Vulcan Silkeborg, 7.9.2006 antamassaan tuomiossa (Kok. 2006, s. I-7637), jossa se totesi, että vaikka tavarantoimittajan jakeluverkon uudelleenjärjestäminen ei ollut välttämätöntä asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetulla tavalla pelkästään asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi, sen voimaantulon vuoksi on kuitenkin kunkin tavarantoimittajan jakeluverkon erityisestä rakenteesta riippuen voinut olla välttämätöntä tehdä niin suuria muutoksia, että ne on katsottava koko jakeluverkon tai sen merkittävän osan todelliseksi uudelleenjärjestämiseksi tässä säännöksessä tarkoitetulla tavalla.
- 32 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin korosti kuitenkin kyseisen tuomion 59–61 kohdassa, että vaikka asetus N:o 1400/2002 sisältää olennaisia muutoksia asetuksella N:o 1475/95 käyttöön otettuun ryhmäpoikkeussääntelyyn, tavarantoimittajien jälleenmyyntisopimuksiinsa mahdollisesti sen takaamiseksi tekemät muutokset, että nämä sopimukset kuuluisivat yhä ryhmäpoikkeuksen piiriin, saattoivat näin ollen seurata siitä, että viimeksi mainitun asetuksen soveltamisen

lakkaamisajankohtana voimassa olevia sopimuksia pelkästään mukautettiin asetuksen N:o 1400/2002 10 artiklassa tarkoitetun vuoden pituiseen siirtymäkauden aikana. Tällainen mukauttaminen ei näin ollen johtanut automaattisesti siihen, että nämä sopimukset olisi ollut välttämätöntä irtisanoa sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti, eikä myöskään missään tapauksessa siihen, että koko jakeluverkko tai sen merkittävä osa olisi ollut välttämätöntä järjestää uudelleen.

33 Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Vulcan Silkeborg antamansa tuomion 64 kohdassa, kansallisten tuomioistuinten tai välimiesoikeuksien tehtävänä on arvioida niiden käsiteltävänä olevan asian kaikkien konkreettisten seikkojen perusteella, onko tavarantoimittajan toteuttamat muutokset katsottava asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetuksi tavarantoimittajan koko jakeluverkon tai sen merkittävän osan uudelleenjärjestämiseksi ja oliko uudelleenjärjestäminen välttämätöntä asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi.

34 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 29 ja 30 kohdassa, että kyseisessä 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitettu koko verkon tai sen merkittävän osan uudelleenjärjestäminen edellyttää kyseessä olevan tavarantoimittajan jakelurakenteiden sekä aineellista että maantieteellistä merkittävää muuttamista, joka saattaa koskea muun muassa näiden rakenteiden luonnetta tai muotoa taikka niiden tarkoitusta, sisäisten tehtävien jakoa tällaisten rakenteiden sisällä, kyseisten tuotteiden toimittamistapoja ja palvelujen suorittamistapoja, kyseisiin rakenteisiin kuuluvien tahojen lukumäärää tai laatua sekä rakenteiden maantieteellistä kattavuutta.

35 Toisin kuin esillä olevien pääasioiden kantajat väittävät, vaikka mikään ei edellytä sitä, mikään ei myöskään estä sitä, että tällainen uudelleenjärjestäminen voi seurata uuden poikkeusasetuksen voimaantulosta johtuvasta jälleenmyyntisopimuksen lausekkeiden muokkaamisesta. Yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Vulcan Silkeborg antamansa tuomion 54 kohdassa, että asetuksella N:o 1400/2002 tehtiin merkittäviä muutoksia asetuksella N:o 1475/95 käyttöön

otettuun ryhmäpoikkeusjärjestelmään, ja siinä säädetään asetuksen N:o 1475/95 sääntöjä tiukemmista säännöistä poikkeuksen myöntämiselle tietyille EY 81 artiklan 1 kohdassa olevan kiellon piiriin kuuluville kilpailunrajoituksille.

- 36 Yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Vulcan Silkeborg antamansa tuomion 37 kohdassa asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa asetetun edellytyksen, joka liittyy uudelleenjärjestämisen ”välttämättömyyteen”, osalta, että siinä edellytetään, että uudelleenjärjestäminen on voitava uskottavalla tavalla perustella sellaisilla taloudellista tehokkuutta koskevilla syillä, jotka perustuvat tavarantoimittajayrityksen sisäisiin tai ulkoisiin objektiivisiin olosuhteisiin, jotka – jollei jakeluverkkoa järjestettäisi nopeasti uudelleen – saattaisivat vaarantaa jakeluverkon olemassa olevien rakenteiden tehokkuuden, kun otetaan huomioon se kilpailuympäristö, jossa tämä tavarantoimittaja toimii.
- 37 Toisin kuin komissio väittää, tämän vuoksi pelkästään se seikka, että tavarantoimittaja katsoo jakeluverkkonsa tilanteen subjektiivisen kaupallisen arvioinnin perusteella, että verkon uudelleenjärjestäminen on välttämätöntä, ei yksistään riitä osoittamaan, että uudelleenjärjestäminen on asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetulla tavalla välttämätöntä. Sen sijaan ne taloudelliset epäedulliset seuraukset, joita tavarantoimittajalle saattaisi aiheutua silloin, jos se irtisanoisi jälleenmyyntisopimuksen kahden vuoden irtisanomisajalla, ovat tältä osin merkityksellisiä (em. asia Vulcan Silkeborg, tuomion 38 kohta).
- 38 Näin ollen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että tavarantoimittajan jakeluverkon uudelleenjärjestäminen ei ollut välttämätöntä asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetulla tavalla pelkästään asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi. Tämän asetuksen voimaantulon vuoksi on kuitenkin kunkin tavarantoimittajan jakeluverkon erityisestä rakenteesta riippuen voinut olla välttämätöntä tehdä niin suuria muutoksia, että ne on katsottava jakeluverkon todelliseksi uudelleenjärjestämiseksi tässä säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Kansallisten tuomioistuinten ja välimesoikeuksien tehtävänä on arvioida niiden käsiteltävänä olevan asian kaikkien konkreettisten seikkojen perusteella, onko näin.

Toinen kysymys

- 39 Tällä kysymyksellä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, merkitseekö se, että asetuksessa N:o 1475/95 säädetty poikkeuksen edellytykset täyttävä jälleenmyyntisopimus sisältää asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklassa kiellettyjä kilpailunrajoituksia, väistämättä sitä, että viimeksi mainitun asetuksen 10 artiklan mukaisen siirtymäajan päätyttyä asetuksessa säädettyä ryhmäpoikkeusta lakataan soveltamasta kaikkiin tällaisen sopimuksen sisältämiin kilpailunrajoituksiin erityisesti, kun kansallisen oikeuden mukaan tästä seuraa koko sopimuksen mitättömyys.
- 40 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tämä kysymys on esitetty siltä varalta, että sitä, että sopimus irtisanotaan vuoden irtisanomisaikaa noudattaen asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi, kuten BMW teki esillä olevissa asioissa, pidetään asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan vastaisena. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen mukaan jos tällainen sopimus, jota tavarantoimittaja ei ole irtisanonut lainmukaisesti, olisi kansallisen oikeuden mukaan joka tapauksessa kokonaan mitätön 1.10.2003 lähtien, sitä ei missään tapauksessa voitaisi soveltaa 30.9.2004 saakka, mitä pääasioiden kantajat vaativat. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pohtii näin ollen, onko asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklaa tulkittava poikkeuksellisesti siten, että tällaisessa tilanteessa tämä säännös ei aiheuttaisi sitä, että ryhmäpoikkeusta ei voida soveltaa kyseisen sopimukseen.
- 41 Ensimmäiseen kysymykseen annetusta vastauksesta seuraa, että asetuksen N:o 1400/2002 voimaantulolla voidaan tietyissä tilanteissa perustella asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetun irtisanomisoikeuden, jonka osalta noudatetaan vuoden irtisanomisaikaa, käyttämistä. Kuten kuitenkin tämän tuomion 38 kohdassa todetaan, yksinomaan ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida käsiteltävänäään olevien asioiden kaikkien konkreettisten seikkojen perusteella, täytyvätkö viimeksi mainitussa säännöksessä säädetty edellytykset pääasioissa.

- 42 Näissä olosuhteissa, koska ei ole poissuljettua, että esillä olevissa asioissa vuoden irtisanomisaikaa noudattaen toteutettu sopimusten irtisanominen ei täytä näitä edellytyksiä, myös toiseen kysymykseen on vastattava, jotta kansalliselle tuomioistuimelle voidaan esittää kaikki seikat, jotka saattavat olla hyödyllisiä sen arvioidessa käsiteltävänä olevaa asiaa (ks. vastaavasti asia C-387/01, Weigel, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. I-4981, 44 kohta ja asia C-152/03, Ritter-Coulais, tuomio 21.2.2006, Kok. 2006, s. I-1711, 29 kohta).
- 43 Tältä osin on huomautettava, että kuten asetuksen N:o 1400/2002 36 perustelukappaleesta ilmenee, tämän asetuksen 10 artiklalla on tarkoitus ottaa käyttöön siirtymäaika, jotta kaikilla toimijoilla olisi aikaa mukauttaa tämän asetuksen mukaisiksi asetuksen N:o 1475/95 mukaiset sopimukset, jotka olivat edelleen voimassa viimeksi mainitun asetuksen soveltamisen lakkaamisajankohtana. Tämän vuoksi tässä säännöksessä säädetään, että EY 81 artiklan 1 kohdan kieltoa ei sovelleta tällaisiin sopimuksiin ajanjaksolla 1.10.2002–30.9.2003.
- 44 Näin ollen asetuksen N:o 1400/2002 10 artiklan sanamuodosta ilmenee selvästi, että EY 81 artiklan 1 kohdan kieltoa sovellettiin 1.10.2003 lähtien sopimuksiin, joita ei ollut mukautettu siten, että ne täyttäisivät kyseisessä asetuksessa säädetty poikkeuksen edellytykset.
- 45 Asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen sanamuodon mukaan, ja kuten käy ilmi tämän asetuksen 12 perustelukappaleesta, kyseisessä asetuksessa myönnettyä poikkeusta ei sovelleta sopimuksiin, jotka sisältävät vähintään yhden kyseisessä 4 artiklan 1 kohdassa mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista.
- 46 Tästä seuraa, että toisin kuin ennakkoratkaisupyyntön esittänyt tuomioistuin esittää, ja kuten kaikki huomautuksia tehneet asianosaiset ovat väittäneet, kyseisen

siirtymäajan päättymisen jälkeen asetuksessa N:o 1400/2002 säädettyä ryhmäpoikkeusta ei voitu, kuten julkisasiamies totesi oikeutetusti ratkaisuehdotuksensa 30 kohdassa, soveltaa sopimukseen, jotka sisälsivät – vaikka ne oli tehty asetuksen N:o 1475/95 mukaisesti – yhden mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista.

⁴⁷ Kun sopimus ei täytä poikkeusasetuksessa säädettyjä edellytyksiä, sen sisältämät sopimuslausekkeet voivat olla EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisia, jos tämän määräyksen soveltamisedellytykset täyttyvät ja jos EY 81 artiklan 3 kohdan mukaiset poikkeuksen edellytykset eivät täyty.

⁴⁸ EY 81 artiklan vastaisten sopimuslausekkeiden kieltämisen vaikutukset sopimuksen muihin osiin tai siitä johtuviin muihin velvoitteisiin eivät kuitenkaan kuulu yhteisön oikeuden alaan. Näin ollen kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti sen, että tietyt sopimuslausekkeet ovat EY 81 artiklan nojalla kiellettyjä, ulottuvuus ja vaikutukset sopimussuhteisiin kokonaisuutena (ks. vastaavasti asia 10/86, VAG France, tuomio 18.12.1986, Kok. 1986, s. 4071, 14 ja 15 kohta ja asia C-230/96, Cabour, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2055, 51 kohta).

⁴⁹ Pääasioiden kantajat katsovat kuitenkin, että kun otetaan huomioon asetuksen N:o 1475/95 5 artiklan ja asetuksen N:o 1400/2002 4 ja 10 artiklan etusija, kansallista oikeutta on tulkittava yhteisön oikeuden mukaisesti siten, että kilpailua rajoittavien sopimuslausekkeiden kieltäminen ei aiheuta automaattisesti koko sopimuksen mitättömyyttä. Pääasioiden kantajien mukaan tällainen seuraus voi olla mahdollinen ainoastaan, jos jälleenmyyjä on kieltäytynyt ilman painavaa syytä tavarantoimittajan ehdottamista sopimuslausekkeista oikeudellisen tilanteen muuttumiseen mukautumiseksi.

50 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Kun sopimus sisältää jonkin asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklassa mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista, ei ole millään lailla yhteisön oikeuden vastaista, että tämän sopimuksen kilpailua rajoittavien sopimuslausekkeiden kieltäminen aiheuttaa kansallisen oikeuden mukaan koko sopimuksen mitättömyyden, koska yhtäältä tämä säännös koskee, kuten tämän asetuksen 12 perustelukappaleesta ilmenee, kyseessä olevan alan kilpailun vakavimpia rajoituksia ja toisaalta siinä itsessään säädetään siitä, ettei ryhmäpoikkeusta sovelleta koko sopimukseen.

51 Näin ollen toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklaa on tulkittava siten, että tämän asetuksen 10 artiklan mukaisen siirtymäajan päätyttyä asetuksessa säädettyä ryhmäpoikkeusta lakataan soveltamasta asetuksessa N:o 1475/95 säädetyn ryhmäpoikkeuksen edellytykset täyttäviin sopimuksiin, jotka sisältävät vähintään yhden kyseisessä 4 artiklassa mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista, joten kaikki tällaisten sopimusten sisältämät kilpailua rajoittavat lausekkeet voivat olla EY 81 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä, jos EY 81 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeuksen edellytykset eivät täyty.

Oikeudenkäyntikulut

52 Pääasioiden asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Tavarantoimittajan jakeluverkon uudelleenjärjestäminen ei ollut välttämätöntä perustamissopimuksen [81] artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalvelua koskevien sopimusten ryhmiin 28.6.1995 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1475/95 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisessä luettelumakohdassa tarkoitetulla tavalla pelkästään perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin moottoriajoneuvoalalla 31.7.2002 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1400/2002 voimaantulon vuoksi. Tämän asetuksen voimaantulon vuoksi on kuitenkin kunkin tavarantoimittajan jakeluverkon erityisestä rakenteesta riippuen voinut olla välttämätöntä tehdä niin suuria muutoksia, että ne on katsottava jakeluverkon todelliseksi uudelleenjärjestämiseksi tässä säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Kansallisten tuomioistuinten ja välimiesoikeuksien tehtävänä on arvioida niiden käsiteltävänä olevan asian kaikkien konkreettisten seikkojen perusteella, onko näin.
- 2) Asetuksen N:o 1400/2002 4 artiklaa on tulkittava siten, että tämän asetuksen 10 artiklan mukaisen siirtymäajan päätyttyä asetuksessa säädettyä ryhmäpoikkeusta lakataan soveltamasta asetuksessa N:o 1475/95 säädetyn ryhmäpoikkeuksen edellytykset täyttäviin sopimuksiin, jotka sisältävät vähintään yhden kyseisessä 4 artiklassa mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista, joten kaikki tällaisten sopimusten sisältämät kilpailua rajoittavat lausekkeet voivat olla EY 81 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä, jos EY 81 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeuksen edellytykset eivät täyty.

Allekirjoitukset